

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ ТА ЗАКОРДОНОМ

*Наталія Георгіївна Пігуль, доцент, к.е.н.
Сумський державний університет, Україна*

*Анна Черевань, студентка
Сумський державний університет, Україна*

Набуття Україною незалежності було початковим кроком до еволюції нашої держави, а також призвело до її приєднання до світового співтовариства. Країна отримала можливість розвиватися як соціальна, демократична держава, де забезпечення прав і свобод громадян є однією з головних прерогатив. Водночас склалася ситуація, коли регулювання в окремих сферах життєдіяльності суспільства було значно ускладнене внаслідок швидкої зміни вектору функціонування державного апарату, правової системи тощо. Переорієнтація економіки країни з планової на ринкову форму зумовила розробку принципово нової моделі правового регулювання та практичної координації всього масиву банківських установ. У зв'язку з цим питання економіко-правового регулювання банківської системи набуло високого рівня актуальності. Водночас не слід забувати, що в останні роки розвиток нашої держави цілком спрямований на приєднання до європейського середовища, яке вимагає великої кількості реформ у різних сферах функціонування України, зокрема, банківській системі. У цьому контексті науковий аналіз зарубіжного досвіду у галузі державно-правової координації цієї категорії є доцільним з метою його подальшої реалізації в рамках національної правової системи.

На території нашої країни Національний банк України відіграє ключову роль у сфері державного впливу та координації банківської системи. Зазначений орган є центральним банком держави, спеціальним центральним органом державного управління, правовий статус, завдання, функції, повноваження та принципи організації якого визначаються Конституцією та іншими законодавчими актами (Про Національний банк України, Закон України, 1999). Поряд із формами адміністративно-правового регулювання банківської системи, що встановлені Законом України «Про банки та банківську діяльність» та Законом України «Про Національний банк України», певні повноваження у реалізації функцій регулювання та нагляду за банківською системою має Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, функціонування якого базується на положеннях Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Цей нормативно-правовий акт чітко встановлює та розмежовує повноваження Фонду та Національного

банку України щодо процедури виведення банків з ринку та ліквідації неплатоспроможних комерційних банків (Іскізаров, 2017; Про систему гарантування вкладів фізичних осіб, Закон України, 2012).

Світовий досвід адміністративно-правового регулювання банківської системи суттєво відрізняється від національного. Це, перш за все, пов'язано з тим, що велика кількість зарубіжних країн протягом віків будувала свої банківські системи та механізми впливу на них з точки зору ринкової економіки. Наприклад, Великобританію по праву можна вважати першоджерелом традицій у галузі адміністративно-правового регулювання банківської системи, оскільки саме в цій країні в 1694 р. був створений перший у світі центральний банк (Офіційний веб-сайт Банку Англія).

На сьогоднішній день банківська система Великобританії має добре розвинену інфраструктуру, базується на потужному грошовому ринку, тісно пов'язаному з основними фінансовими центрами світу, в основному орієнтованим на обслуговування міжнародних економічних відносин. Банк Англії – фінансова установа, незалежна від уряду. Однак формально вона все ще перебуває у підпорядкуванні Міністерства фінансів (Підплітній, 2010).

Банківська система Японії складається з Центрального банку, державних та приватних фінансових установ. До групи державних та приватних фінансових установ входять міські банки, цільові банки, великі регіональні банки, середні та малі регіональні банки. Центральний банк управляє всіма банками країни. Разом з Міністерством фінансів та Федерацією економічних організацій він здійснює грошово-кредитне регулювання в країні. Крім того, Банк Японії вирішує три основні завдання. По-перше, формує курс національної валюти, регулюючи обсяг грошей в обігу, підтримуючи стабільну вартість ієни всередині країни та за її межами. По-друге, він регулює грошовий обіг, встановлюючи процентні ставки. По-третє, це банк, який вирішує проблему підтримки стабільності фінансової системи країни та її стійкого економічного розвитку (Шапіро, Ляшенко, 2016).

Однією з найдосконаліших у світі є німецька модель адміністративно-правового регулювання банківської системи (Podplietnii, 2010; Sarkisiant, 2006). Німецька банківська система загалом складається з Федерального банку (Bundesbank), універсальних банків, до яких належать приватні, кооперативні та публічно-правові банки та спеціалізовані банки, які є приватними та публічними банками. Центральне місце в цій системі займає Бундесбанк. Йому доручається здійснення регулювання грошового обігу та кредитного забезпечення економіки з метою підтримання валютної стабільності. Крім того, Бундесбанк «дбає» про банківські показники розрахункової системи в країні та за кордоном (Златіна, 2010).

Важливу роль у механізмі адміністративно-правового регулювання в банківській системі грають центральні земельні банки (державні банки). Завдання цих установ – здійснювати операції та адміністративне управління у своєму регіоні. До їх компетенції також входить право укладати під свою відповідальність операції з земельними адміністраціями та кредитними установами у своєму регіоні (Melnyk, Taranhul, Hordei, 2010).

Механізм адміністративно-правового регулювання банківської системи у Франції характеризується високим рівнем ефективності. Головною особливістю банківської системи зазначеної країни є те, що вона повністю перебуває під контролем держави (Stukalo, Lytvyn, Derkach, 2014). Ключовим органом регулювання банківської системи є Банк Франції. Останній має право приймати нормативні акти та розробляти правила професійної діяльності. Характерним є централізація всієї адміністративної влади в руках керівника, призначеного указом. Центральний банк традиційно є хранителем золотовалютних резервів. (Стукало, Литвин, Деркач, 2014). Поряд із Банком Франції Комітет з питань банківського регулювання та Банківська комісія відповідають за адміністративно-правове регулювання банківської системи в межах своїх повноважень. Перший орган бере участь у розробці та прийнятті правових актів щодо координації діяльності банків та кредитних установ. По суті, Комітет приймає обов'язкові економічні стандарти. У свою чергу, Банківська комісія забезпечує безпеку французької банківської системи (Oksin, 2014; Банківський портфель).

Отже, проведений аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання банківської системи показав, що в більшості країн цей механізм орієнтований на розподіл повноважень між різними органами державної влади. Іншими словами, регулювання банківської системи здійснюється кількома установами, що належать до їх повноважень. Метою цього підходу є забезпечення безпеки банківської системи проти тиску центрального банку країни. У той же час надмірне розподілення повноважень між багатьма органами державної влади може суттєво перешкодити адміністративно-правовому регулюванню банківської системи. Як результат, слід зазначити, що механізм адміністративно-правового регулювання на території нашої держави потребує удосконалення. У цьому контексті досвід Німеччини та Франції, де регуляторні та контрольні повноваження розподіляються між центральним банком та іншими урядовими відомствами, що, в свою чергу, зменшує ризик адміністративного тиску на окремі банківські установи та банківську систему в цілому, є найкращим для реалізації. Крім того, побудова дієвого механізму адміністративно-правового регулювання банківської системи вимагає систематизації чинного законодавства у цій галузі з метою усунення суперечностей та прогалін.

Список використаної літератури

1. Про банки та банківську діяльність: Закон від 07.12.2000 №2121-III (2001). Вісник Верховної Ради України. №5. Ст. 30.
2. Про Національний банк України: Закон від 20.06.1999 №679-XIV (1999). Вісник Верховної Ради України. №29. Ст. 238.
3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон від 23.02.2012 №4452-VI (2012). Вісник Верховної Ради України. №50. Ст. 564.
4. Іскізаров О. М. (2017). Адміністративно-правове регулювання банківської діяльності в Україні. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 235 с.
5. Офіційний веб-сайт Банку Англії [Електронний ресурс]. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/about/history>
6. Підплітний В. В. (2010). Удосконалення банківської діяльності в контексті особливостей функціонування банківських систем європейських країн Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Випуск 18, частина 1, с. 291-297.
7. Шапіро В. С., Ляшенко В. В. (2016). Побудова та функціонування банківських систем: зарубіжний досвід. Молодий вчений. №12 (39), с. 626-629.
8. Підплітний В. В. (2010). Удосконалення банківської діяльності в контексті особливостей функціонування банківських систем європейських країн Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Випуск 18, частина 1, с. 291-297.
9. Саркісянц А.Г. (2006). Формування нової світової банківської галузі. Аудитор. №6. [Електронний ресурс]. URL: [//www.gaap.ru/biblio/audit/auditor/0606_02.asp](http://www.gaap.ru/biblio/audit/auditor/0606_02.asp)
10. Златіна Н. (2010). Особливості банківських систем зарубіжних країн (на прикладі Франції, Німеччини, Італії та Швейцарії). Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. №84, с. 90-93.
11. Мельник П. В., Таранхул Л. Л., Гордей О. Д. (2010). Банківські системи зарубіжних країн: навч. К., с. 181.